

Epäluotettava länsi Venäjän televisiossa

Tässä artikkelissa analysoin Venäjän televisiossa esiintyviä diskursseja, joiden mukaan länsimaiset tiedotusvälineet johdattavat Yleisöään Venäjään liittyvissä asioissa harhaan. Esimerkkitapaukseni on Itä-Ukrainassa vuonna 2014 alas ammutusta malesialaisesta matkustajakone Boeing MH17:sta käydyt keskustelut ja raportoinnit Venäjän TV-kanavilla pian tapahtuman jälkeen. Tutkimusaineistonani käytän Venäjän kolmella katsotuimmalla TV-kanavalla esitettyjä uutislähetyksiä heinäkuulta 2014 ja loppuvuoden aikana esitettyjä keskusteluohjelmia. Analyysini osoittaa, että uutisisältöjen tulkintakehyksissä länsimedian luotettavuuteen kohdistunut kritiikki ei dominoinut keskustelua. Televisiossa esiintyviä esityksiä länsimaisesta tiedonvälityksestä yhdisti muun muassa käsitys länsijournalistien heikosta ammattietiikasta ja -kompetenssista. Tähän käsitykseen liittyvä normatiivisuus ohjaa suodattamaan ja aktiivisesti vastustamaan länsimaisen median väittämiä vastaavissa asiayhteyksissä.

Teemu Oivo

Millaisia ovat diskurssit epäluotettavasta länsimaisesta tiedonvälityksestä? Kysymys on tärkeä, sillä diskurssit eivät vain kuvaile maailmaa jaettujen käsitysten pohjalta, vaan ne myös määrittävät tulevia toimintamalleja. Millaista mediankäyttöä ja millaisia mediankäyttäjiä nämä diskurssit luovat? Miten länsimaisuuteen liitetään epäluotettavuuden piirteitä tiedotusvälineiden informaatiovaikuttamisen ja -turvallisuuden konteksteissa? Aiemmassa venäläisestä mediasta tehdyssä tutkimuksessa käsitykset ulkomaisesta tiedonvälityksestä ovat jääneet vähälle huomiolle. Keskityn tässä artikkelissani tarkastelemaan venäläisten tiedotusvälineiden luomaa käsitystä, jonka mukaan länsimaiset tiedotusvälineet välittävät Yleisölleen systemaattisesti vääristynyttä kuvaa pahasta Venäjästä. Kyseinen käsitys on esiin-

tynyt venäläisillä televisiokanavilla monissa asiayhteyksissä, kuten keskusteluissa Venäjän roolista pakolaisten voimakkaasti lisääntyneessä hakeutumisessa Eurooppaan vuonna 2015, Euroopassa tapahtuneista terrori-iskuista ja venäläisistä huligaaneista tulevissa jalkapallon MM-kisoissa (Rossija1 2015; NTV 2016; Rossija-24 2017). Laajemmassa mittakaavassa epäluottamus länsimaista informaatiota kohtaan vaikuttaa esimerkiksi perusteisiin, joita Venäjän poliittiselle päätöksenteolle esitetään julkisuudessa. Tämä näkyy esimerkiksi siinä, kuinka järjestöjen leimaaminen ulkomaisiksi agenteiksi on muodostunut yhteiskunnallisesti hyväksyttäväksi toiminnaksi. Tarkoitukseni ei ole selvittää tai kumota tällaisten käsitysten todenperäisyyttä, vaan ymmärtää, millä perusteella niitä tehdään.

Idean tutkia ilmiötä länsimaisen tiedonvälityksen epäluotettavasta tulkintakehyksestä sain Pervyi kanalin (2015a) Boris Nemtsovin murhasta nousutta kohua käsittelevästä uutislähetyksestä 9.3.2015 ”Länsimaiset mediat ja poliitikot Nemtsovin murhasta – kuka valikoi faktoja tukemaan salaliittoteoriaa ja miksi?”. iinä uutistenlukija kertoi, että Nemtsovin murhatapauksen yhteydessä toistui malesialaisen matkustajakone Boeing MH17:n tapauksen (edellä MH17) uutisoinnista tuttu skenaario”: länsimaiset tiedotusvälineet reagoivat heti syyttäen murhasta Venäjän hallintoa. Lähetyksessä puhuneet länsimaiset kommentaattorit kertoivat, kuinka muut kuin Venäjän hallintoa syyttävät näkökulmat vaietaan länsimediassa niin, ettei valtaYleisö koskaan kuule niistä. Vaikka länsijournalisteja kritisoitiin heidän puutteellisesta kompetenssistaan tehdä ulkomaanraportteja, tulkittiin heidän syytöksensä Venäjää kohtaan ennen kaikkea lännen johdonmukaisena ja suunnitelmallisena strategiana rakentaa totuuksia hämääviä mielikuvia ja tunteita. Pervyi kanalin uutislähetyksessä arvioitiin, että Putinin ja Venäjän demonisointi perustuu peiteltyihin tavoitteisiin provosoida kansainvälinen ilmapiiri kireäksi, oikeuttaa sotaan valmistautuminen sekä Ukrainan aseistaminen ja tähtää pitkällä aikavälillä Putinin vallan kaatamiseen.

Venäläisellä kritiikillä Länttä ja länsimaissa esitettyä Venäjä-kuvaa kohtaan on pitkä historia (ks. Sergejev 2014). Venäjällä tehtyjen mielipidekyselyiden mukaan varautunut asennoituminen länsimaita kohtaan on kuitenkin selvästi lisääntynyt lyhyellä aikavälillä vuoden 2013 jälkeen (Levada 2017, 226–227). Muutoksen ytimessä ovat ilmeisesti valtiotason kansainväliset suhteet, mutta missä määrin se koskee myös laajempaa kokonaisuutta, kuten suhtautumista länsimediaan? On huomattavaa, kuinka esimerkiksi Venäjän federaation informaatioturvallisuuden doktriinissa ilmenee huoli maan *informaatiovereniteetistä*, jolla perustellaan Yleistä tarvetta lisätä yhteiskunnan psykologista puolustuskykyä ulkomaista vaikuttamista vastaan. Tiedonvälitys median kautta mainitaan tästä esimerkkinä (Mid.ru 2016). Valtiotalon turvallisuuspolitiikan käsitetään laajentuvan siis kansalaisten media- ja jopa informaatiokulutuksen piiriin.

Yksi kiistellyimmistä kansainvälisistä tapahtumista, jonka tulkinnoissa Venäjän ja länsimaiden viralliset mediat ovat keskenään konfliktissa, on 298 kuolonuhria vaatinut matkustajakone MH17:n turma. Jo ennen lentoturmaa olivat tapahtumat Ukrainassa vuoden 2013 lopulta alkaen kiristäneet länsimaiden ja Venäjän välejä. Monimutkaisen, väkivaltaiseen vallanvaihtoon Kiovassa johtaneen tapahtumasarjan organisoinnista on Venäjällä laajalti syytetty länttä. Pian tämän jälkeen Venäjä armeijan joukot ottivat Krimin haltuunsa, minkä länsimaat tuomitsivat kansainvälisen oikeuden vastaiseksi ja kohdistivat sen vuoksi Venäjään sanktioita, joihin Venäjä vastasi vastasanktioillaan. Matkustajakoneen alasampuminen Itä-Ukrainassa 17.7.2014 nosti alueella riehuneen sotilaallisen konfliktin runsaan kansainvälisen huomion kohteeksi. Ukrainan hallinto ja viralliset tahot länsimaissa ovat syyttäneet Kremltä tähän konfliktiin osallistumisesta, sen ylläpitämisestä ja jopa aiheuttamisesta. Kreml puolestaan on

kiistänyt tämän jyrkästi aiheettomana aggressiona ja syyttänyt konfliktista Washingtonia ja Kiovaa. Näistä geopolittisista olosuhteista johtuen MH17:n venäläisessä televisiuutisoinnissa ilmeni selvästi kyseenalaistava ennakoasenne etenkin Ukrainan hallinnon tiedotusta kohtaan, koska se nähtiin tilanteessa jäävinä. Kremlin virallisissa lausunnoissa selitettiin lännen käyvän Ukrainan hallinnon rinnalla informaatioisotaa Venäjää vastaan ja painotettiin, että onnettomuustutkimukset tulee suorittaa objektiivisesti.

Ukrainan hallinto syytti MH17-lentoturmasta Venäjän tukemia kapinallisia, minkä kapinalliset ja Venäjän viranomaiset kiistivät ja syyttivät puolestaan Ukrainan hallinnon joukkoja. USA:n presidentti Barack Obama ilmoitti tukensa Ukrainalle ja sanoi todisteiden viittaavan siihen, että kone ammuttiin kapinallisten hallitsemalta alueelta. Venäjän puolustusministeriö esitti väitteilleen tueksi tutka- ja satelliittikuvia, joiden perusteella matkustajakoneen saattoi ampuu joko ukrainalainen BUK-ohjuslauta tai hävittäjäkone. Tämän jälkeen erityisesti Venäjän television kommentaattorit kritisoivat sitä, etteivät USA:n tiedustelupalvelut (teknologiseen salaisuuteen vedoten) julkaisseet omia tutka- ja satelliittikuviaan todistaakseen eriäviä johtopäätöksiään. Ukrainan hallinnon ja sosiaalisen median aineiston perusteella tehdyt päätelmät kiistettiin epäpätevinä. Myös kansainvälinen media käsitteli tapahtumaa paljon ja osallistui omalta osaltaan teorioiden esittämiseen ja kumoamiseen. Venäjän viranomaiset ovat johdonmukaisesti kiistäneet puolueellisuuteen vedoten niin hollantilaisen turvallisuuslautakunnan kuin myös kansainvälisen rikostutkijaryhmän tutkimustulokset, jotka osoittivat turman aiheuttajaksi ampumisen jälkeen Venäjälle palautetun BUK-alustan (Dutch Safety Board 2015; om.nl 2016; Oliphant & Bozstas 2016).

Noin kolme kuukautta ennen hollantilaisen turvallisuuslautakunnan tutkimustulosten julkaisua Levada-keskuksen (2015a) kyselyiden mukaan 80 prosenttia kyselyihin vastanneista venäläisistä piti Yleisesti uskottavana, että turmasta vastuussa olivat joko Ukrainan hallinto, sen armeija tai USA. Tulos on yhtenäinen Venäjän televisiokanavilta välittyneen tulkinnan kanssa. Vaikka vain viisi prosenttia uskoi Venäjän tai kapinallisten syyllisyyteen, peräti 28 prosenttia vastanneista uskoi kansainvälisen tuomioistuimen tuomitsevan tapahtuneesta joko Venäjän tai kapinalliset (mikäli tuomioistuin perustetaan). Tämän voi tulkita niin, että reilu viidennes vastaajista ei luottanut kansainvälisen tuomioistuimen kykyyn tehdä totuudenmukaista johtopäätöstä ja tuomiota.

Artikkelissa analyysin kohteena olevaan ensisijaiseen tutkimusaineistooni sisältyvät Venäjän katsotuimpien tv-kanavien uutiset aikaväliltä 17.–31.07.2014, jotka olivat katsottavissa jälkikäteen internetistä, sekä Google- ja Yandex-internethauilla löytämäni aihetta käsitelleet TV:n keskusteluohjelmat. Sisällytin keskusteluohjelmia aineistooni koko loppuvuoden ajalta, sillä neljästä löytämästäni MH17-turmaa käsitelleestä ohjelmasta vain yksi esitettiin heinäkuun aikana. Valitsemani aikaväli edustaa tapahtuman ensikäsittelyä ja keskityn juuri tähän, koska oletan sen perustuvan verrattain suunnittelemattomiin ensireaktioihin.

Analysoimiini uutislähetysiin kuuluvat Pervyi kanalilta klo 10.00, 13.00 ja 18.00 uutiset sekä päivän pääuutislähetys ”Vremja” klo 21.00 (viikonloppuisin uutislähetysten esitysaika oli tuntia myöhempi). NTV-kanavalta uutisten iltalähetykset klo 19:00 ja Rossija 1-kanavan aamulähetykset klo 11:00. Lisäksi sisällytin näiden kanavien iltalähetykset onnettomuuspäivältä 17.7. sekä NTV:n ja Rossija 1:n kuluneen viikon uutisanalyysiohjelmat heinäkuun viimeiseltä sunnuntailta 27.7. Uutislähetykset olivat kestoltaan suhteellisen pitkiä – alkupäivän lähetysten puolesta tunnista sunnuntai-iltalähetysten reiluun 90 minuuttiin. Aineistoni keskusteluohjelmat käsittävät TV Tsentrlä 13.09. esitetyn ”Pravo znat!” (Oikeus tietää!), Pervyi kanalilla 23.12. esitetyn ”Vremja pokazet” (Aika näyttää), NTV:llä esitetyn ”Spisok

Norkina” (Norkinin lista) 26.12. sekä Rossija1:lla 20.7. esitetyn ”Voskresnyi vetšer s Vladimirom Solovjovym” (Sunnuntai-ilta Vladimir Solovjevin kanssa, ohjelman alkuperäisen lähetyksen jälkeen sen nimestä on poistettu sana ”Voskresnyi” minkä vuoksi lähdeluettelossa lyhenne VVS). Yhteensä aineisto sisältää neljä keskusteluohjelmaa ja 87 uutislähetystä.

Tulkitsen Venäjän television tuottamaa käsitystä länsimaisen tiedonvälityksen harhaanjohtavuudesta informaatiovaikuttamisen näkökulmasta, sillä tällaisella viestinnällä on mahdollisuus voimistaa tai heikentää eri tietolähteiden sekä niitä käyttävien ihmisten vaikuttavuutta. Informaatiovaikuttamiseen liittyen suomen- ja englanninkielisissä tutkimuksissa on usein keskitytty Venäjän politiikkaan väittämien luoja kotimaassa ja ulkomailla (esim. Pomerantsev & Weiss 2014, Smoleňová 2015, Khaldarova & Panti 2016, Pynnöniemi & Rác 2016). Tutkimukset ovat osoittaneet, kuinka Venäjän hallinto pyrkii eri medioita hyväksikäyttäen kyseenalaistamaan länsimaisen tiedonvälityksen uskottavuuden. Informaatiovaikuttamisen tavallisimpia keinoja tutkijoiden mukaan ovat muun muassa julkiseen mielipiteeseen vaikuttaminen, vaihtoehtoisten, eri tahoja mustamaalaavien ja kokonaiskuvaa hämmentävien tarinoiden levittäminen sekä terminologian manipulaatio.

Disinformaatiota, misinformaatiota vai propagandaa?

Venäjän televisiossa esitetty käsitys länsimaisen median epäluotettavuudesta ja harhaanjohtavuudesta ei välttämättä suoraan kiistä länsimedian väitteitä, mutta se kyseenalaistaa niiden päättelyprosessin pätevyuden. Tutkimissani uutislähetyksissä ja keskusteluohjelmissa länsimaisten tiedotusvälineiden toimintaa kuvattiin esimerkiksi provokaationa, hysterian luomisena tai informaatioisotana, kun taas termejä *disinformaatio* (dezinformatsija) ja *propaganda* mainittiin huomattavasti harvemmin. *Misinformaatiolle* ei puolestaan venäjässä ole suoraa vastinetta. Nämä käsitteet auttavat kuitenkin analyysissäni havainnollistamaan käsityksiä länsimaisesta harhaanjohtamisesta ja sitä, mitä länsimaiselta medialta odotetaan ja miten siihen suhtaudutaan. Termeistä tutkimukselleni keskeisin on disinformaatio, mikä on yksi myös laajemmin mediassa käytetyistä ajankohtaisista muotisanoista. Näin sen merkitys onkin hämärtynyt tarkoittamaan kaikkea valehtelua ja se on sekoitettu käsitteellisesti propagandaan (ks. Pynnöniemi 2015). Muun muassa Ben Nimmon (2016) korostamasta disinformaation lähtökohtaisesta valheellisuudesta ei kuitenkaan ole yksimielisyyttä. Koska tutkimuslähtökohtani nojaa sosiaalisen konstruktivismiin ajatukseen, käsittelen totuutta ja valhetta suhteellisina ja sosiaalisesti rakentuneina käsitteinä. Tämän vuoksi sovellan Paul Goblen (2014) määritelmää, jonka mukaan disinformaatio voi sisältää merkittävästi myös totuutta ja valheen harmaita alueita. Yhteistä näille kaikille disinformaation määritelmille on kuitenkin harhaanjohtavuuden tarkoituksenmukaisuus, mikä erottaa sen tarkoituksesta harhauttavasta misinformaatiosta.

Joukkotiedotuksen sekä virallisten tiedottajien kautta jaettava strategisesti naamioitu viestintä ja provokaatiot vastaavat suurin piirtein Venäjän virallisen sotilaallisen tietosanakirjan määrittelyä strategisesta peittelystä ja disinformaatiosta (Voina-i-mir.ru). Siinä korostetaan kuitenkin disinformaation valheellisuutta. Tietosanakirjan määritelmän voi liittää loogisesti informaatioturvallisuuteen, sillä disinformaatiota käsitetään hyödynnettävän vihollisen päätöksenteko- ja toimintakyvyn heikentämiseen. Kun lisäksi otetaan huomioon edellä mainitun Venäjän informaatioturvallisuuden doktriinin tavoitteet, on perusteltua väittää disinformaation diskurssien liittyvän Venäjän kansalaisten arkisen tiedon käytön turvallistamiseen (Mid.ru 2016). Etenkin silloin kun puhutaan strategisesta harhautuksesta, propaganda ja disinformaatio

käsitellään usein yhdessä toimivana (ks. Pynnöniemi & Rácz 2016). Pynnöniemen ja Ráczin (emt. 49) käyttämä erotus kaaosta luovasta disinformaatiosta ja järjestystä luovasta propagandasta voi puolestaan olla ongelmallinen määritelmä keskipitkällä aikavälillä: lyhytaikainen kaaos saattaa tähdätä pitkällä aikavälillä toivotun järjestyksen luomiseen.

Sovellan omassa propagandan määritelmässäni Ivana Smoleňová (2015, 6) käyttämää periaatetta, jonka mukaan se on (poliittisilta) tavoitteiltaan avointa, kun taas disinformaatiossa varsinaiset tavoitteet on peitetty. Propagandaa tutkimusaineistossani edustavat esimerkiksi uutisissa raportoidut poliitikkojen lausunnot, joissa ilmoitettiin avoimesti tavoiteltavan lisää Venäjän vastaisia sanktioita tai Ukrainan tukemista. Analyysissäni on ennako-oletus, jonka mukaan journalisteja koskee sosiaalisesti tunnistettu normi välittää maailmasta puolueettomasti kuva sellaisena, kuin se on. Vaikka puolueettomuusoletusta kyseenalaistetaankin julkisuudessa, tulkitse ennakko-oletukseni mukaisesti uutisointiin sisällytyt poliittiset tavoitteet normin rikkomisena, eli journalismin velvoitteiden pettämisenä. Mikäli länsimaisten uutisten oletettaisiin ja hyväksyttäisiin ajavan poliittisia tavoitteita, ei niitä voitaisi venäläisillä TV-kanavilla syyttää harhaanjohtamisesta. Tämän vuoksi propaganda ei sovellu samalla tavalla analyysityökaluksi tutkimusaineistoni tiedotusvälineisiin liittyen, kuin disinformaatio ja misinformaatio.

Bernd Stahlin (2006, 91–92) viitoittama ja tässä artikkelissa käyttämäni Foucault’lainen lähestymistapa disinformaatioon ja misinformaatioon soveltaa informaatioon genealogiaa. Tällä perusteella olen kysynyt aineistoltani, miksi tietyt lausumat uskotaan tosiksi tai valheellisiksi ja minkä vuoksi valheiksi tulkittavia lausuntoja annetaan. Olen tarkkaillut erityisesti länsimaisten tiedotusvälineiden oletettuja motiiveja, joiden tulkinnoista riippuu niiden luokittelu. Olen kiinnittänyt huomiota siihen, onko muille tulkinnoille annettu mahdollisuuden varaa, vai onko tulkinta kiistaton ”totuus”. Diskurssit määrittävät erilaisia esitystapoja mahdollistamalla ja poissulkemalla sen, millainen tulkinta on normin mukaista, suotavaa ja jopa mahdollista. Stahlin (emt.) mukaan emansipaation näkökulmasta informaatio auttaa voimaannuttamaan ihmisiä, kun taas misinformaatio ja disinformaatio vieraannuttavat, heikennyttävät ja lamaanuttavat heitä. Tämän vuoksi olen arvioinut sitä, kuinka Venäjän TV:ssä tuotettiin käsityksiä länsimaisten tiedotusvälineiden harhaanjohtamisen toistuvuudesta, johdonmukaisuudesta ja Yleistettävyydestä. Miten ne puolestaan näillä diskursseilla profiloituneen toiseutensa kautta määrittelevät käsityksiä venäläisistä tiedotusvälineistä ja mediankäyttäjistä sekä ulkomalaisista median kuluttajista?

Foucault’laisen diskurssianalyysin (FDA) mukaisesti analysoin tutkimusmateriaaliani käsitellen toiminnan ja puheen (kielen) perustana olevia uskomuksia ja sitä, miten ne ovat sidonnaista sosiaaliseen ja historialliseen asiayhteyteensä. Tämän menetelmän mukaisesti lausunnot ja diskurssit käsitetään lausujistaan itsenäisinä toimijoina. Erotuksena televisiossa esitetyistä henkilökohtaisista mielipiteistä, pyrin tunnistamaan diskursseissa sosiaalisesti jaetut normatiiviset käytännöt, jotka määrittävät sitä, mitä mielipiteissä voidaan sanoa. Analyysilläni ei ole siis sinänsä olennaista, tuottivatko esimerkiksi toimittajat uusia käsityksiä tai käyttivätkö he informaatiovaltaa tiedostaen vai eivät. Huomaatan kuitenkin, että medialla on paljon valtaa muotoilla erilaisesta datasta suuren Yleisön kulutukseen välittyvää ”tietoa” ja journalisteja voidaan pitää vastuullisina tästä vallankäytöstä.

Länsimaisuuden käsittäminen

Kansainväliset mediatapahtumat saavat eri maissa ja kulttuureissa toisistaan poikkeavia tulkintoja uutiskuvien samanlaisuudesta huolimatta, mikä johtuu siitä, etteivät diskurssit välity yhtenäisesti uutiskuvien kanssa (Hahn 2008, 192–194). Eri kulttuuritaustoista nousevien tulkintakehysten Yleistettävyyttä ja eroja voidaan niin väheksyä kuin korostaakin. Tätä on kuitenkin syytä arvioida kriittisesti, sillä kulttuurin perusteella tehtävillä erotuksilla tuotetaan vakiinnuttavaa erotusta ”meidän” ja ”heidän” välillä. Tässä artikkelissa analysoimani diskurssit länsimaisista tiedotusvälineistä edustavat osaltaan Venäjällä esiintyviä käsityksiä ”länsimaisuudesta” vastakkaisena ”venäläisyydelle”. Venäläisissä tiedotusvälineissä esiintyvistä *länsimaisten tiedotusvälineiden diskursseista* olen halunnut analysoida länsimaisuuden merkitystä diskursiivisena toiminnan, subjektien ja käsitteiden määrittäjänä. Kuinka länsimaiset tiedotusvälineet käsitetään suhteessa länsimaisiin poliittikoihin tai Yleisöön? Millä tavoin ne määrittävät toisiaan ja ”ei-länsimaista” venäläisyyttä?

Lännen käsittämiseen vaikuttaa tutkimukseni osaltaan tapauskohtainen asiayhteys, jossa Venäjän ja lännen kuvatuksen välillä on kiistaa tapahtumista Ukrainassa, lähellä Venäjää. Tutkimissani uutislähetyksissä länsimaiden edustajiksi mainittiin enimmäkseen suuret valtiot, kuten YK:n turvallisuusneuvostossa Venäjää MH17:n ampumisesta syyttävä valtioryhmittymä. Lentoturmapäivänä USA oli päättänyt laajentaa Venäjän vastaisia sanktioitaan, mitä myös EU harkitsi. Tämä ajankohtaisuus näkyi MH17-uutisoinnin kehityksissä vaikuttaen ”lännen” profiloitumiseen sanktioblokkina. FDA:n näkökulmasta länsimaisuus toimii tässä artikkelissa normatiivisena toiseutena Venäjälle ikään kuin peilautumisen kautta. Samalla kun televisiossa puhuttiin ”heistä” (esim. länsimaalaiset toimittajat, poliitikot ja mediankäyttäjät), heijastuivat he *subjektifikaation* kautta samalla ”meihin venäläisiin”.

Jukka Jouhkin (2015, 165) mukaan ”Länsi” on malliesimerkki Benedict Anderssonin lanseeraamasta *kuvitteellisesta yhteisöstä*, jonka olemassaolo on riippuvainen kielessä sille annetusta merkityksestä. Länsimaisuus on vahva normi identiteettipoliittisessa ideologiassa, joka voidaan näkökulmasta riippuen käsittää tavoitteelliseksi tai vältettäväksi. Käytän tutkimuksessani hyväksi Jouhkin (emt.) soveltamaa, alun perin Michael Billigin *banaaliin nationalismiin* pohjautuvaa näkökulmaa perustana arvioilleni Venäjän television diskursiivisista käsityksistä länsimaisuudesta.

Tutkimusaineistostani tulkitsin esitykset länsimaisuudesta banaaliksi silloin, kun viittauksia länsimaisiin tiedotusvälineisiin tai journalisteihin tehtiin huolettomasti kyseenalaistamatta sitä, mitä niillä voidaan käsittää. Periaatteessa voidaan olettaa, että melkein mikä vain väittäjä voi pitää paikkansa ainakin jossakin länsimaisiksi tulkittavassa tiedotusvälineessä. Länsimaisten tiedotusvälineiden Yleistettävyyys on kuitenkin kyseenalaista ja se voi luoda väärinkäsityksiä. Tutkimusaineistossa saatettiin yhden keskustelun puitteissa puhua esimerkiksi länsimaisista, amerikkalaisista, ulkomaalaisista sekä kansainvälisistä tiedotusvälineistä ikään kuin synonyymeinä, koska ne ymmärrettiin tietyissä asiayhteyksissä suurin piirtein samanlaisiksi (esim. VVS 2014). Tiedotusvälineiden kutsuminen länsimaisiksi voi olla harkitsematon puheteko, jolla halutaan vain nopeasti viitata muutamaani suuriin globaaleihin uutiskanaviin (esim. BBC, CNN, Deutsche Welle). Samalla se voi lisätä tähän mielikuvaan myös väittäjän alkuperäisestä tarkoituksesta poikkeavia tahoja. Toisaalta myös tässä tutkimuksessa esitetty analyysi Venäjän (suurimmista) televisiokanavista voidaan tulkita väärin ja nähdä sen kuvaavan venäläistä tiedonvälitystä kokonaisuudessaan.

Historian tutkimuksessa venäläisten länsi-käsitykset on yhdistetty yhteneväisten piirteiden ja merkitysten (esim. materialismi ja individualismi länsimaisina arvoina) kautta kiinalaiseen, japanilaiseen ja islamistiseen *oksidentalismin* perinteisiin (Buruma & Avishai 2004). Länsi on ollut venäläisten kansalliselle omakuvulle väitetyksi merkittävin historiallinen *Toinen*, koska siihen suhtautuminen on toiminut eri yhteiskuntafilosofisten ja poliittisten suuntausten normimäärittäjänä venäläisyydelle ja sille millaiseksi Venäjän tulisi kehittyä (Neumann 1996, Oittinen 2012).

1800-luvulla slavofilien kirjoituksissa länsimaisuus on esitetty venäläisyyden vastaisena negatiivisena ideologiana. ”Uuden Lännen” tai (Länsi-)Euroopan katsottiin hylänneen venäläisyydelle tärkeät perinteiset arvot, kuten uskonnollisuuden ja dynastisen itsevaltiuden ja korvanneen ne egoistisella vapaamielisyydellä, vallankumouksellisuudella ja maallisella tasavaltalaisuudella. Neuvostoliitossa länsimaisuuden negatiivinen toiseus korostui entisestään yhteiskuntajärjestelmien vastakkainasettelussa. Neuvostoliiton jälkeen Venäjällä ideologisesti länsivastaisiksi profiloitui ensiksi Boris Jeltsinin vastainen oppositio, minkä jälkeen länsivastaisuuden on tulkittu muuttuneen jopa osaksi valtion virallista poliittista ideologiaa (Sergejev 2014, 13–23, Vihavainen 2013, 31–32, 38–39). 2000-luvun Venäjää tarkastelevassa tutkimuksessa länsimaisuuden diskursiivisiin käsityksiin on kiinnitetty huomiota muun muassa seksuaalisuuden näkökulmasta (Persson 2015, Skillen 2016).

Venäjän TV-kanavat tiedonvälittäjänä

Olen Venäjän television kautta tavoitellut Susanna Husan (1995) esittämän periaatteen mukaan tutkimusaineistoa, joka mahdollisimman hyvin havainnollistaa diskursseja niin sanotusti *mainstream* -tulkinnan imperatiivina. Venäjän suosituimpana tiedotusvälineenä televisio edustaa episteemisen yhteisön yhteistä ja jaettua informaatiomediumia (ks. Gontšarov 2015). Nopeasti ja helposti informaatiota tarjoavia tv-uutisia voi mielestäni kuvata massojen mediaksi. Venäjän tv-kanavien riippuvuussuhteet ovat moniselitteisiä, minkä vuoksi tuotannon ei voi katsoa pelkistetyksi luovan lausuntoja omilla säännöillään, vaan sen tulee mukautua Yleisön, poliittisten toimijoiden ja mainostajien/markkinoiden vaatimukseen (Babayan 2015; de Smaele 2009, 66; Vartanova & Kolomijts 2015, 47).

Venäjän mediasta on tehty paljon tutkimusta, mikä on kohdistunut muun muassa mediakentän rakenteeseen (Vartanova & Kolomijts 2015), journalistien arvoihin (Pasti, Gavra & Anikina 2015) ja itsensensuuriin (Schimpfoss & Yablokov 2014), maan poliittisen kehityksen arviointiin (Burrett 2011) sekä ulkomaille suunnattuihin tiedotuskanaviin (Pomerantsev & Weiss 2014, Smoleňová 2015). Mediakentän monipuolisuudesta, teknologisen kehityksen nopeudesta ja media-alan monitieteellisyydestä johtuen Venäjän mediakentästä on monia keskenään ristiriidassa olevia tulkintoja riippuen lähestymistavoista sekä tutkimuksen ajankohdasta. Esimerkiksi Yleisön kiinnostuksesta poliittisiin ohjelmiin ja luottamuksesta valtamediaa kohtaan on saatu eriäviä tutkimustuloksia riippuen tutkimusmenetelmistä (Pietiläinen, Fomicheva & Resnianskaia 2010, 53).

Tutkimuskirjallisuudessa on korostettu, kuinka venäläisessä kulttuurissa mediaan suhtaudutaan epäilevästi ja television katsojat kuluttavat sen sisältöä hyvin tiedostamansa tiedon suodatuksen kautta (Oates 2009; de Smaele 2009). Epäluottamus televisiota kohtaan on kuitenkin kohdistunut erityisesti kotimaan uutisointiin. Vuonna 2014 suurin osa Levada-keskuksen (2015b, 169) kyselyihin vastanneista uskoi Ukrainasta annettavan uutiskuvan olevan vähintään suhteellisen objektiivinen. Tämän lisäksi on olemassa muitakin merkkejä

siitä, että venäläiset tiedotusvälineet ja *politteknologit* ovat kehittyneet kyvyssään puhutella Yleisöään verrattuna stereotyyppiin neuvostoliittolaisesta jyrkästä kontrastista virallisten, julkisten ja käytännöllisten diskurssien välillä (ks. Yurchak 2005). Internetin nopeasti kasvaneesta tavoitettavuudesta huolimatta televisio on edelleen Venäjällä seuratuin uutismedia ja tv-persoonat ovat onnistuneet vaikuttamaan julkisessa keskustelussa käytettävään kieleen (Levada 2017, 150; Cottiero *et al.* 2015). Toisaalta TV:n voimakkaan kaupallistumisen ja Yleisön demografisen monimuotoisuuden on arvioitu vähentävän sen kapasiteettia venäläisiä yhdistävänä kommunikaatiovälineenä (Pietiläinen, Fomicheva & Resnianskaia 2010, 49).

Tutkimusaineistooni kuuluvia venäläisiä keskusteluohjelmia leimasi uutislähetyskiä selvästi tunteikkaampi *infotainment* -elementti. Myös Diana Hatšatjanin ja Kirill Guskovin (2015) tulkinnan mukaan venäläisille keskusteluohjelmille on tyypillistä hyökkäävyys ja huomiota hakeva show-elementti. Näiden ohjelmien katsojaluvut eivät ole uutisien tasolla (Vartanova & Kolomijts 2015, 71–72), mutta niissä käyty keskustelu auttaa avaamaan merkityksiä, joita uutisille annetaan.

Anna Novikova (2014, 160) ja Galina Zvereva (2007) ovat kuvanneet Venäjän TV:n poliittiseksi rooliksi maan eliitin kehittämän ideologian jakamisen kuluttajille sopivassa kaupallisessa muodossa. Toisaalta Nelli Babayan (2015) on korostanut myös kohdeyleisön oletettujen mielipiteiden ja totuuskäsitysten vaikuttavan uutiskuviin. Eri maiden uutistoimitusten ”kotoistavat” käytänteet eivät ole sinänsä ainutlaatuisia, vaan kyseessä on yleisesti tunnistettu journalismin kansainvälinen ilmiö. Esimerkiksi Robert Entman (1991) osoitti kansallisesti myönteisten tulkintaraamien ilmeisyyden vertaillen amerikkalaisen lehdistön uutisointia Neuvostoliiton ja USA:n ampumista matkustajakoneista vuosina 1983 ja 1988. Länsimaisten tiedotusvälineiden MH17-tapaukseen liittyvän uutisoinnin disinformaatioelementtejä on akateemisissa tutkimuksissa kritisoinut muun muassa Oliver Boyd-Barrett (2017). Tämän artikkelin tarkoituksena ei ole osoittaa venäläisen uutisoinnin omalaatuisuutta tai samankaltaisuutta suhteessa muihin maihin. Tarkoitukseni on sen sijaan tarkastella Venäjän suurimpien tv-kanavien representaatioita tapauskohtaisesti niiden historiallisessa ja tilallisessa asiayhteyksissään.

Valikoimani ohjelmiston esityksajan ja pituuden vaihtelevuuden vuoksi eri kanavien ja ohjelmien sisältöä ei voi validisti vertailla keskenään. Tarkastelen sen sijaan aineistoa kokonaisuutena, joka kuvaa yleisimpiä diskursseja länsimaisesta harhaanjohtavasta informaatiosta. En valinnut aineistooni hallinnon vastaiseksi profiloituneita kanavia tai ohjelmia, sillä tarkoitukseni ei ole luoda tai analysoida venäläisten tiedotusvälineiden kokonaiskuvaa. Aineistossa oli sisäisiä keskenään poikkeavia tulkintakehyksiä ja maailmankuvia, muttei huomattavaa dominoivien diskurssien poikkeavuutta. Keskustelua käytiin pääpiirteiltään yhtenäisillä säännöillä ja oletuksilla uskottaviksi hyväksyttävien väittämien vaatimuksista.

MH17, länsi ja journalismi

Tarkastellessa NTV:n, Pervyi kanalin ja Rossija1:n uutisointia MH17-turmasta heinäkuun 2014 aikana, länsimaisten toimittajien tai länsimaiden toimia yleensä ei tulkittu aina johdonmukaisesti yhden dominoivan tulkintaraamin mukaan. Sen sijaan tilanneyhteydestä riippuen niitä tulkittiin neutraalisti, positiivisesti sekä misinformaation, disinformaation tai propagandan lähteinä.

Boeing MH17:n ampumispäivän 17.7. klo 20 iltauutisissa Rossija1:llä (2014a) haastateltiin Donetskien tasavallan pääministeriksi esiteltyä Aleksandr Borodaita. Hän sanoi Ukrainan ilma-

voimien ampuneen koneen ilmeisesti provokaationa ja muistutti, kuinka he ampuivat myös venäläisen matkustajakoneen vuonna 2001. Tämän jälkeen Venäjän puolustusministeriön edustaja kertoi, ettei Venäjällä ollut sotakalustoa alueella, mutta heidän tietojensa mukaan Kiovan joukoilla puolestaan oli. Lopuksi Ukrainan hallinnon edustajien kerrottiin syyttäneen koneen ampumisesta kapinallisia, mitä uutistoimittajat kritisoivat äkkipikaisena johtopäätöksenä. Lähetyksen reportterit ja asiantuntijat korostivat, että vastuu alueen ilmatilasta oli Ukrainan hallinnolla. Myöhemmissä Pervyi kanalin (2014a) kello 21:n ja NTV:n (2014a) kello 23:35 uutislähetyksissä edellä mainittuja lausuntoja täydennettiin asiantuntijoiden kommentteilla, jotka viittasivat Ukrainan joukkojen syyllisyyteen. Myös Ukrainan hallinnon lausunto, jonka mukaan kone olisi ammuttu BUK:lla kapinallisten hallitsemalta alueelta, esitettiin. Sitä kuitenkin pohjustettiin muistuttamalla, että vuonna 2001 Ukraina yritti kiistää ampuneensa venäläisen matkustajakoneen Mustanmeren yllä. Tapahtumapäivän uutisissa länsimaista ei puhuttu vielä lentoturman yhteydessä, vaan lähetyksissä käsiteltiin sanktioita, joita USA oli juuri päättänyt lisätä. Seuraavana päivänä Pervyi kanalin (2014b) uutistenlukija kertoi:

Kaikki länsimaiset uutistoimistot käsittelevät vain kahta versiota katastrofista: lentokoneen ampuivat joko kapinalliset tai Venäjä. Donetskin ilmatilaa hallitsevien Ukrainan sotilaiden osallisuuden mahdollisuutta ei edes käsitellä. Kapinallisilla on oma versionsa: Boeingin ampui ukrainalainen lentokone Su-25 (...). Sen, että katastrofin aikaan taivaalla oli enemmän kuin yksi lentokone, vahvistavat myös silminnäkijät.

Uutistenlukijan mukaan länsimaiset joukkotiedotusvälineet pyrkivät yksinkertaistamaan ja vääristämään totuutta esittämällä kapinalliset ja Venäjän syyllisinä MH17-turmaan. Tämä kritiikki Yleistyi myöhemmin yhdeksi toistuvimmista tulkintakehyksistä myös muissa lähetyksissä ja sillä viitattiin niin länsimaisiin tiedotusvälineisiin kuin politiikkoihinkin (esim. Rossija1 2014e). Kritiikin mukaan johtopäätös Venäjän ja kapinallisten syyllisyydestä seurasi länsimaisissa viestimissä liian nopeasti, kyseenalaistamattomasti ja totaalisesti, jotta se voisi perustua pätevään päättelyyn. Lausunnoissa länsimaisia tiedotusvälineitä syytettiin niin epäpätevästä journalismista kuin tahalliseksi tiedon vääristelystäkin. Epäpätevän päättelyprosessin esitettiin johtuvan muun muassa hankalista konfliktiolosuhteista, mutta merkittävästi myös länsijournalistien tavanomaisesta taipumuksesta tehdä haluttuja kärjistyksiä.

Länsimaiseen tiedonvälitykseen liitetty disinformatiivisuus esiintyi keskusteluohjelmissä hallitsevana tulkintakehyksenä, mutta uutisissa puolestaan enemmän tapauskohtaisesti. Esimerkiksi Rossija1:n aamu-uutisissa esitetyssä analyysissä 24.7. (2014c) länsimaisten uutistoimistojen kerrottiin jakaneen brittiläisen Reutersin haastattelun, jossa yksi Donbasin kapinallisista kertoo BUK-ohjuslufan olleen heidän hallussaan MH17:n ampumisen aikana. Rossija1:n uutislähetyksessä Reutersin näyttämä haastattelu esitettiin alkuperäisen haastattelun osista leikellyksi ja sen lausuntoja vääristeleväksi montaaasiksi näyttämällä haastattelun leikkaamattoman version. Aineiston julkaisemisen ajoittaminen kaksi päivää haastattelun jälkeen, juuri ennen kuin EU-maiden oli tarkoitus päättää uusista sanktioista, tulkittiin todisteeksi länsimaisten ja ukrainalaisten tiedotusvälineiden tarkoituksenmukaisesta provokaatiosta.

Suorien valehtelusyytösten (kuten edellä mainitussa uutisessa tietoisesta manipuloidun todistusaineiston levittämisestä) lisäksi länsimaisiksi miellettyjä journalisteja kuvattiin monissa yhteyksissä misinformaation logiikalla epäuskottavana ja ammattietiikkaa rikkovana ryhmänä. Heitä kritisoitiin muun muassa kajoamisesta MH17:n uhrien omaisuuteen ja todis-

tusaineistoon, vaihtoehtoisten näkökulmien sensuroinnista, haluttomuudesta mennä vaikeisiin kriisipesäkkeisiin sekä onnettomuusalueella asuvien siviilien kärsimysten sivuuttamisesta (Pervyi kanal 2014e; Pervyi kanal 2014h; Pervyi kanal 2014i; Spisok Norkina 2014; Spisok Norkina 2014; VVS 2014).

Amerikkalais- ja brittiedotusvälineet olivat Venäjän TV:ssä esitetyn kritiikin keskeisiä kohteita paitsi Yleisellä tasolla länsimaisiksi esitettyinä, myös oman kansallisen kontekstinsa edustajina. Toisaalta niitä siteerattiin myös neutraaleina ja jopa esimerkillisinä lähteinä silloin, kun ne kyseenalaistivat Venäjää ja kapinallisia syyttävien lausuntojen argumentaatiota tai viittasivat Ukrainan hallinnon mahdolliseen vastuuseen. Tällaisia tapauksia olivat esimerkiksi brittiläisellä tv-kanava Sky Newsillä puhuneen englantilaisen sotilasiantuntijan arvio koneen ampumisesta mahdollisena ukrainalaisjoukkojen virheenä, *News Weekissä* ja infowars.com:ssa CIA:n todistusaineiston kiistänyt Robert Parry sekä CNN:n kumoama Ukrainan hallinnon väite siitä, että sen joukot olisivat rauhoittaneet onnettomuuspaikan tutkimuksia varten (Rossija1 2014b; Rossija1 2014d; NTV 2014c). Rossija1:n (2014f) viikon uutisanalyysiohjelmassa 27.7. journalisti viittasi tällaisen kritiikin poikkeuksellisuuteen toteamalla (kyseisessä tapauksessa Valkoisen talon) väitteiden olevan niin huonosti perusteltuja, että *jopa* länsimaiset toimittajat kyseenalaistavat ne. Tällä tavoin länsimaisten journalistien omaa kriittisyyttä pohjustettiin kuitenkin vain harvoin. Käytäntönä tämä viittaa siihen, ettei länsimaisten tiedotusvälineiden tulkinnassa kritisoitu poliittinen vääristymä tai piiloagenda selity välttämättä sillä, että ne nähtäisiin valtion hallintojensa poliittisten tavoitteiden ajamiseen koordinoituna välineinä. Niiden välinen suhde ymmärrettiin enemmän voimakkaaseen solidaarisuuteen perustuvana.

Lähes kiistämätön käsitys Lännen maailmanlaajuisesta informaatiohegemoniasta (ja -mahdista) oli tärkeää ennako-oletuksille, joiden perustalta Venäjän TV:ssä voitiin esittää uskottavina väittämiä länsimaisesta disinformaatiosta ja misinformaatiosta uhkana informaatiovaikuttamisessa. Tiedotusvälineitä kuvattiin länsimaisiksi usein juuri niissä asiayhteyksissä, joissa uutisten kansainvälisyys oli merkittävää. Tästä ilmeisesti johtui myös länsimaisen median selvä käsitteellinen yhdistyminen englanninkielisiin tai ulkomaalaisiin tiedotusvälineisiin (esim. Spisok Norkina 2014).

Länsimaisiin tiedotusvälineisiin yhdistetyn aloite-edun, globaalin ulottuvuuden ja suuren volyymin vuoksi ”venäläisten äänen” aseman maailmalla saatettiin tulkita olevan kiistatilanteissa haavoittuvainen sen argumenteista huolimatta. Keskusteluohjelmassa ”Voskresnyi vetšer s Vladimirom Solovjevym” 20.7. kommentaattori viittasi implisiittisesti länsimaiseen tiedonvälitykseen kertoessaan kuinka MH17:sta on jo ehditty sanoa koko maailman ihmisille niin paljon, ettei heitä voi enää mitenkään vakuuttaa venäläisten ja kapinallisten syyttömyydestä. Koska länsimaisilla tiedotusvälineillä uskottiin olevan maailmanlaajuinen Yleisö, sille käsitetty tavoite ja/tai käytäntö pilata Venäjän maine ymmärrettiin uhaksi maan kansalliselle arvovallalle. Tämän vuoksi osa keskusteluohjelmaan osallistujista painotti Venäjälle olevan tarpeellista kamppailla maailmalla länsimaiden toimintaa vastaan (emt.). Uskomus länsimaisen informaatiomahdin globaalista ulottuvuudesta saattoi liittyä myös siihen, miten tv:n keskusteluissa puhuttiin usein banaalisti länsimaiden uutissisällöistä. Länsimaisista uutissisällöistä puhuttiin usein ikään kuin olettaen niiden olevan jo entuudestaan tuttuja venäläiselle Yleisölle, vaikkei niitä Venäjän televisiossa ainakaan kolmen suurimman kanavan uutisissa näytetty.

MH17-keskusteluja dominoivassa tulkinnassa puolestaan se, että koneen alasampumisen motiivi olisi provokaatio, voisi toimia vain Ukrainan eduksi ja Venäjälle haitallisesti johtuen ilmeisesti poliittisen länsiblokin kyvystä käyttää informaatiohegemoniaansa. Sen sijaan

sitä, että Venäjä tai kapinalliset tekisivät vastaavan lavastuksen kohdistaakseen negatiivista huomiota Ukrainaa kohtaan, ei käsitelty edes mahdollisena. Niillä ei katsottu olevan kykyä tai tarvetta välittää viestiään tehokkaasti kansainväliselle Yleisölle, koska kansainvälisen reaktion nähtiin ”joka tapauksessa” toimivan Venäjän ja kapinallisten kannalta haitallisesti. Tässä päättelyssä ei ilmeisesti huomioitu Venäjän mahdollisuutta käyttää omaa tiedonvälityksen valta-asemaa hyväksi venäjänkielisen Yleisön keskuudessa.

Venäjän hallinnon moraalisia tai juridisia rikkeitä Ukrainassa ei arvioitu analysoimissani TV-ohjelmissa validina lähtökohtana Venäjän negatiiviselle käsittelylle länsimaisessa mediassa. Tämä perustui osittain käytäntöön, joka näkyi edellä kuvaamistani onnettomuuspäivän uutisista: uutislähetysten toimittajat ja erilaiset asiantuntijat kumosivat Venäjän hallintoa kohtaan esitetyt syytökset johdonmukaisesti perusteettomiksi sitä mukaa, kun toimittajat kertoivat niistä. Tämä esitystapa toimi ikään kuin tyhjentyvänä vastatodisteena syytöksiä vastaan, eikä jättänyt ilmeisesti tilaa myöhemmille epäilyksille Venäjän rikkeistä.

Kritiikkiin länsimaisten tiedotusvälineiden epäluotettavuudesta sisältyi olennaisesti näkemys ristiriidasta niiden humanien ideologisten puhetapojen ja säälimättömien käytännön toimien välillä. Tämä näkemys ei ollut sikäli banaali, että siihen olisi viitattu toistuvasti ilman perusteluja, vaan siihen viitattiin esimerkkien avulla tutuna ja toistuvana pitkän ajan ilmiönä. Vaikka näillä säälimättömillä käytännöillä viitattiin usein länsimaiden valtiotason sotaan politikkaan esimerkiksi Irakissa ja Kosovossa, yhdistettiin vastaavanlainen lausuntojen käytännön sisällöttömyys suhteessa käytäntöön myös journalisteihin. Ideatasolla kritiikki kohdistui länsimaiseen poliittiseen ideologiaan liitettyihin huoliin muun muassa universaalista humanitarismista tai demokratiasta. Anni Mäkeläinen (2016) on kirjoittanut tähän liittyen venäläisen median käyttämistä historianpoliittisista narratiiveista tarkemmin.

Omasta aineistostani nostan esiin Solovjevin keskusteluohjelmassa länsimediaan liitetyn opportunistisuuden. Länsimaisten journalistien tulkittiin käyttävän turmaa ja inhimillistä kärsimystä tekosyynä pelotella Yleisöään lisää Venäjän uhalla. Tätä perusteltiin sillä, ettei alueen humanitäärinen kärsimys ollut kiinnostanut länsimaisia journalisteja ennen kuin siihen liittyi lentoturman kautta omia kansalaisia. Tämän vuoksi heidän osoittamaansa huolta tapahtuneesta ei tulkittu universaalina humanitaarisena, vaan yhdeksi esimerkiksi mustamaalaamisesta ja tyhjästä ideologisista puheista. Venäläisten journalistien puolestaan keuhuttiin länsiviestimistä poiketen raportoineen Ukrainassa tapahtuneista kauheuksista pitkään ja johdonmukaisesti (VVS 2014).

Solovjevin ohjelmassa (emt.) esitetty kritiikki länsimaisen journalismin valikoivaa huomiota kohtaan viittaa anglosaksisessa tutkimuksessa tunnustettuun käytäntöön katastrofiuutisten *geopoliittisesta hierarkiasta*. Tämä tarkoittaa uutisoinnin määrääytymistä sen mukaan, missä tapahtui ja kuka kärsi seurauksista (Wahl-Jorgensen & Pantti 2013, 201). On kuitenkin huomattavaa, että Venäjän TV:ssä tätä toimintaa ei syytetty pelkästään hädän maantieteen epätasapainoisesta esittämisestä, vaan poliittisesti taktisesta opportunistisista ja jopa disinformatiivisista lavastamisesta.

Tv-keskusteluissa voimakkaat provokaatio- ja jopa salaliittodiskurssit poissulkivat MH17-tapauksessa tulkintaa, että turma olisi voinut johtua harkitun teon sijaan vahingosta (erityisesti Pervyi kanal 2014d ja keskusteluohjelmat). Salaliittoteoriaa selittäneet journalistit ja asiantuntijastatuksella puhuneet kommentaattorit olettivat lännen salaliiton motiiveiksi Venäjän mustamaalausta, sitä eristäviä sekä rankaisevia sanktioita ja länsivaltojen sotilaallista interventiota Ukrainaan. Nämä toistuvasti esitetyt motiivit olivat selvästi Yleisen käsityksen mukaan myös Venäjän näkökulmasta pahimpia mahdollisia seurauksia MH17-turmasta.

Vaikka tätä yhteyttä ei suoraan mainittu, omien huolien suhde länsimaiseen informaatiovai-
kuttamiseen on tulkittavissa ”nolla-summa-peliksi”. Länsimaisten tiedotusvälineiden rooli
tulkittiin näiden länsivaltojen (suurilta osin USA:sta peräisin olevien) salaliittoteorioiden ja
provokaatioviestien tiedostavina tai tiedostamattomina välittäjinä. Niin uutisissa kuin keskus-
teluohjelmissakin tulkittiin osapuolten moraalista valmiutta ampua MH17-matkustajakone
tai käyttää sitä opportunistisesti hyväkseen historian ennakkotapausten avulla. Tähän liittyen
Pervyi kanalin (2014d) uutisessa 20.7. uutistenlukija kertoi länsimaisten tiedotusvälineiden
vaikenevan useista USA:n lavastamista provokaatio-operaatiosta ja kertovan vain vuonna
1983 Neuvostoliiton ampumasta matkustajakoneesta vahvistaakseen jo valmiiksi kauhistu-
neen Yleisönsä käsitystä Venäjästä.

Yleistettävyyden ja moniäänisyys

Tarkennetut esimerkit länsimaisista tiedotusvälineistä olivat pitkälti suurista Länsi-Euroopan
maista ja Pohjois-Amerikasta. Länsimaiden joukosta esitettiin myös tästä valtamedioiden
linjasta poikkeavaa moniäänisyyttä vaihtoehtoisten uutislähteiden, kommentaattoreiden ja
muiden toimijoiden muodossa. Niiden poikkeuksellisuutta ei useimmiten korostettu, muttei
toisaalta myöskään länsimaisuutta heidän ominaisuutenaan.

On hyvä tiedostaa, että länsimedian banaalia käsitteellistä olemassaoloa pidetään yllä
myös Suomessa (ks. Jouhki 2015). Länsimaisten tiedotusvälineiden yhtenäisyys on kuiten-
kin kyseenalaista eikä edes toivottavaa tässä artikkelissa kuvattujen Venäjän televisiossa
esiintyneiden diskurssien perusteella. Venäläisten journalistien lausunnoissa länsimaisiin
kollegoihin liittyi ammattietiikan vastainen toimintatapa, asioiden kärjistäminen ja totaali-
sena esittäminen, puutteellisen kokonaiskuvan esittäminen sekä Venäjän vastaisen ennak-
koasetelman piilottelu. Tällainen epäpätevyys voi viitata käsitykseen tahattomasta misin-
formaatiosta. Toisaalta, uskomus länsimaisten tiedotusvälineiden harhaanjohtavuudesta ei
perustunut pelkästään todennettavissa oleviin virheväittämiin, vaan myös niiden välilliseen
pyrkimykseen heikentää Yleisönsä päättelykykyä levittämällä Venäjän vastaista mielialaa
ja ennakkokäsityksiä. Tällainen tavoitteellinen piilovaikuttaminen viittaa disinformaatioon.
Venäjän televisiossa esiintyneet diskurssit sallivat länsimaisten tiedotusvälineiden tulkinnalle
siis sekä tiedostamattoman että tarkoituksenmukaisen harhaanjohtamisen mahdollisuudet.
Länsimedian tulkinta korosti suoran valtiopolitiikan alisteisuuden sijaan enemmän solidaa-
risuutta. Niiden harjoittaman globaalien tietovaikuttamisen käsiteltiin olevan käytännössä
antagonistista suhteessa Venäjän etuihin.

Vaikka disinformaatiotulkinnat eivät mitenkään dominoineet länsimaisten tiedotusväli-
neiden tulkintaa, on perusteltua korostaa, että tarkoituksenmukaisesta harhaanjohtamisesta
puhuttiin Yleisölle tuttuina historiallisena ilmiönä. Viittaaminen ”meille venäläisille tuttuihin
länsimaisuuteen liittyviin ilmiöihin” sekä niiden ajankohtaistumiseen Ukrainan tapahtumien
myötä voidaan tulkita MH17-turman historiallisena merkityksellistämisenä. MH17-tapauk-
seen viitattiin tällä tavoin myöhemmin muun muassa artikkelini alussa osoittamassani Nemt-
sovin murhan uutisoinnissa. Silloin Venäjään kohdistettu länsimainen kritiikki yhdistettiin
osaksi vanhaa tuttua tarinaa jota ennakoidaan, vaikkei sitä haluta kuulla.

Länsimaista tiedonvälitystä syytettiin useissa lausunnoissa tulkintavaihtoehtoja poissul-
kevasta totuuden yksinkertaistamisesta. Vaikka tällaista kritiikkiä voidaan tulkita totuuden
suhteellistamisen, niin sanotun ”totuuden jälkeisen ajan” näkökulmasta, ilmeni totuuskäsitys
Venäjän televisiossa kuitenkin lähinnä modernistisena. MH17-tapauksessa totuuden uskottiin

ajan myötä selviävän, joskin USA:n ja lännen informaatiovallan vuoksi esitettiin huolta siitä, tavoittaako totuus koko maailmaa. Tähän huoleen viittasi myös vuoden 2015 Levada-keskuksen kysely, johon vastanneista venäläisistä noin viidennes uskoi kansainvälisen tuomion MH17-turmasta poikkeavan heidän omasta näkemyksestään vastuullisista tapahtumaan.

Länsimaisen informaatiohegemonian korostetun merkityksellisyyden vuoksi länsimaiden esittämien Venäjä-kuvien katsotaan olevan ulottuvuudeltaan globaaleja ja siten tärkeitä maan maineelle ja kansainvälisille totuuskäsityksille. Tämän uskomuksen perusteella länsimaisen median kansainvälisen vaikuttamisen voidaan tulkita luovan käsitystä venäläisen Yleisön erilaisuudesta paitsi länsimaalaisiin nähden, myös jopa verrattuna maailmanlaajuiseen mediaYleisöön. Se siis epäsuorasti luo ja toisintaa käsitystä venäläisiä yhdistävästä erityisestä informaatiotilasta.

Riippumatta siitä, onko tulkinta länsimaisen tiedonvälityksen harhaanjohtavuudesta itsessään vilpiton, tavoiteltu kärjistys (strateginen harhautus) vai validi päätelmä, sen vaikutusmahdollisuudet länsimaisen Yleisön kuviteltuun käsittämiseen ovat samanlaiset. Misinformaation diskursiivisen periaatteen mukaan kärjistämiskäsityksen sisäistäneet ihmiset vieraantuvat niistä, joita he uskovat länsimaisen median manipuloineen. Tutkimusaineistossani usein toistuvan käsityksen mukaan länsimaisessa mediassa voidaan useissa tapauksissa esittää perusteettomia syytöksiä Venäjästä, joita ei venäläisestä perspektiivistä voisi mitenkään uskoa tosiksi. Lisäksi aineistossani esiintyneiden keskusteluiden perusteella Venäjä ei itse ole voinut vaikuttaa lännen siitä levittämiin mustamaalaaviin kuviin, mikä vähentää Venäjän motivaatiota käydä dialogia ”lännen” kanssa. Mikäli Venäjää kohtaan esitetty kritisoiva ja syyttävä informaatio ymmärretään tällä tavoin perustuvan hyväksyttävän päättelyn sijaan konfliktihakuisen asenteellisuuteen, sen esittäjän kanssa ei nähdä olevan järkevää neuvotella. Mitä enemmän käsitys on tällainen, sitä helpommin länsimaisia viestimiä voidaan tulkita epäluottamuksen, vastakkainasettelun, vihamielisyyden, uhkien, hyökkäysten ja puolustusten kautta. Vaikka ”lännen ja Venäjän rajoja” ylittävä kommunikaatio ja yhteistyö toimivat tästä pohdinnastani huolimatta tosiasiaa edelleen monella tasolla hyvin, on niiden perusteena toimiva luottamus helpommin rikottavissa kuin korjattavissa.

Lähteet

Media-aineisto:

- NTV (2014a), Segodnja. Itogi. 17.07.2014, <http://www.ntv.ru/video/930500/>
NTV (2014b), Segodnja. 19:00, 21.7.2014, <http://www.ntv.ru/video/934221/>
NTV (2014c), Segodnja. 19:00 22.7.2014, <http://www.ntv.ru/video/935440/>
NTV (2016), Berlinski terakt nanes udar po antirossijskoi propagande v zapadnyh SMI. 25.12.2016, <http://www.ntv.ru/video/1372941>
Pervyi kanal (2014a), Vremja 17.7.2014, <https://www.youtube.com/watch?v=EKIgeY7TJvU>

- Pervyi kanal (2014b), Tšto proizošlo v nebe nad Donetskoi oblast'ju? Raznyje versii aviakatastrofy "Boinga-777". 18.7.2014, https://www.1tv.ru/news/2014-07-18/37578-chto_proizoshlo_v_nebe_nad_donetskoy_oblastyu_raznye_versii_aviakatastrofy_boinga_777
- Pervyi kanal (2014c), Minoborony RF: Kijev ne otvetšajet na rjad voprosov, svyazannyh s aviakatastrofoi. 19.7.2014, https://www.1tv.ru/news/2014-07-19/37601-minoborony_rf_kiev_ne_otvechat_na_ryad_voprosov_svyazannyh_s_aviakatastrofoy
- Pervyi kanal (2014d), Teoriya zagovora – kto pytaetsya vospolzovatsja tšužim gorem v svoih tseljah? 20.7.2014, http://www.1tv.ru/news/2014-07-20/37672-teoriya_zagovora_kto_pytaetsya_vospolzovatsya_chuzhim_gorem_v_svoih_tselyah
- Pervyi kanal (2014e), Inostrannyje eksperty pribyvajut k mestu katastrofy. 21.7.2014, https://www.1tv.ru/news/2014-07-21/37748-inostrannye_eksperty_pribyvayut_k_mestu_katastrofy
- Pervyi kanal (2014e), Britanskije SMI udaljajut s sajta reportaž neudobnogo avtora o sobytijah na Ukraine. 25.7.2014, https://www.1tv.ru/news/2014-07-25/38092-britanskije_smi_udalyayut_s_sajta_reportažh_neudobnogo_avtora_o_sobytyjah_na_ukraine
- Pervyi kanal (2014f), Ukraina prodolžajut obvinjat v tragičeskoj gibeli malazijskogo "Boinga" Rossiju 27.7.2014, http://www.1tv.ru/news/2014-07-27/38175-ssha_i_ukraina_prodolžhayut_obvinyat_v_tragicheskoy_gibeli_malazijskogo_boinga_rossiyu
- Pervyi kanal (2014g), Aviakatastrofa pod Donetskom stala litšnoi tragedijei dlja premjer-ministra Malaizii. 18.7.2014, https://www.1tv.ru/news/2014-07-18/37552-aviakatastrofa_pod_donetskom_stala_lichnoy_tragediej_dlya_premier_ministra_malayzii
- Pervyi kanal (2014h), Izvestnyi režisser Oliver Stoun prizval ne verit informatsii amerikanskih SMI o krušenii "Boinga". 25.7.2014, https://www.1tv.ru/news/2014/07/25/38091-izvestnyy_rezhisser_oliver_stoun_prizval_ne_verit_informatsii_amerikanskih_smi_o_krušenii_boinga
- Pervyi kanal (2014i), Sergei Lavrov – o dvoynih standartah Zapada i sanktsijah protiv Rossii. 28.7.2014, http://www.1tv.ru/news/2014-07-28/38251-sergey_lavrov_o_dvoynyh_standartah_zapada_i_sanktsiyah_protiv_rossii
- Pervyi Kanal (2015a), Zapadnyje SMI i politiki ob ubijstve Nemtsova – kto i zatšem podtjagivajet fakty pod teoriju zagovora. 9.2.2015, <http://www.1tv.ru/news/world/279330>
- Pervyi Kanal (2015b), Zapadnyje SMI obnarodovali video opoltšentsev s mesta krušenija "Boinga". 17.7.2015, <http://www.1tv.ru/news/world/288038>
- Pravo Znat! (2014), 13.9.2014, http://www.tvc.ru/channel/brand/id/1756/show/episodes/episode_id/35201/
- Rossija1 (2014a) Vesti. 17.7.2014, 20:00, https://russia.tv/video/show/brand_id/5402/episode_id/1004321/
- Rossija1 (2014b) Vesti. 19.7.2014, 11:00, https://russia.tv/video/show/brand_id/5402/episode_id/1004388/
- Rossija1 (2014b), Vesti. 19.7.2014, 20:00, https://russia.tv/video/show/brand_id/5402/episode_id/1004778/
- Rossija1 (2014c), Vesti. 24.7.2014, 11:00, https://russia.tv/video/show/brand_id/5402/episode_id/1005753/
- Rossija1 (2014d), Vesti. 30.7.2014, 11:00, https://russia.tv/video/show/brand_id/5402/episode_id/1007155/video_id/1026479
- Rossija1 (2014e), Vesti. 20.7.2014, 11:00, https://vk.com/video?q=%D0%92%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%B8%2020.07.2014&z=video247467062_170232210
- Rossija1 (2014f), Vesti nedeli s Andrejem Kondrašovym. 27.7.2014, https://vk.com/video247467062_170306272
- Rossija1 (2015), Voskresnyi vetšer s Vlarimirom Solovjevym. 13.9.2015, https://russia.tv/video/show/brand_id/21385/episode_id/1229536/
- Rossija-24 (2017), Rossijskie futbolnyje fanaty stali novoi strašilkoi dlja Zapada. 17.2.2017, <https://vesti.cair/video/rossija-24/rossiiskie-futbolnye-fanaty-stali-novoi-.html>
- Spisok Norkina (2014), Sensatsionnyje novosti o gibeli malaizijskogo Boeing. 26.12.2014, http://www.ntv.ru/peredacha/Spisok_Norkina/m43043/o312958/
- Vremja Pokažet (2014), Vremja pokažet. 23.12.2014, <http://www.1tv.ru/shows/vremya-pokazhet/vypuski/vremya-pokazhet-vypusk-ot-23-12-2014>
- VVS: Voskresnyi vetšer s Vladimirom Solovjevym (2014), Vetšer s Vladimirom Solovjevym. 20.7.2014, https://russia.tv/video/show/brand_id/21385/episode_id/1004853/

Kirjallisuus:

- Babayan, Nelli (2015), Truthiness in Russia. 23.11.2015 <https://www.opendemocracy.net/od-russia/nelli-babayan/truthiness-in-russia>
- Boyd-Barrett, Oliver (2017), *Western Mainstream Media and the Ukraine Crisis: A Study in Conflict Propaganda*. London: Routledge.
- Burrett, Tina (2011), *Television and Presidential Power in Putin's Russia*. New York: Routledge.
- Buruma, Ian & Avishai, Margalit (2004), *Occidentalism: The West in the Eyes of its Enemies*. New York: Penguin Press.
- Cottiero Christina, et al. (2015), War of Words: The Impact of Russian State Television on the Russian Internet. – *Nationalities Papers* 43:4, 533–555.
- Dutch Safety Board (2015), Dutch Safety Board: Buk surface-to-air missile system caused MH17 crash. 13.10.2015. <https://www.onderzoeksraad.nl/en/onderzoek/2049/investigation-crash-mh17-17-july-2014/publicatie/1658/dutch-safety-board-buk-surface-to-air-missile-system-caused-mh17-crash#fasen>.
- de Smaele, Hedwig (2009), Mass Media and the Information Climate in Russia. – *Globalisation, Freedom and the Media after Communism: The past as future*. Ed. Birgit Beumers, Stephen Hutchings & Natalia Rulyova. London: Routledge, 56–70.
- Entman, Robert (1991), Framing U.S. Coverage of International News: Contrasts in Narratives of the KAL and Iran Air Incidents. – *Journal of Communication* 41:4, 6–27.
- Goble, Paul (2014), Hot Issue – Lies, Damned Lies and Russian Disinformation. 13.08.2014. <https://jamestown.org/program/hot-issue-lies-damned-lies-and-russian-disinformation/>
- Gontšarov, Stepan (2015), Rossijane ne verili, no prodolžali smotret televizor. 28.12.2015, <http://www.levada.ru/2015/12/28/rossiyane-ne-verili-no-prodolzhali-smotret-televizor/>
- Hahn, Oliver (2008), Pictures Travel, Discourses Do Not: Decontextualisation and Fragmentation in Global Media Communication. – *Transnational Media Events: The Mohammed Cartoons and the Imagined Clash of Civilizations*. Ed. Angela Phillips, Risto Kunelius Risto & Elisabeth Eide. Göteborg: Nordicom, 191–211.
- Hatšatjan, Diana & Guskov, Kirill (2015), Najemniki vremeni. – *Novaja Gazeta* 30.11.2015. 2–3.
- Husa, Sari (1995), Foucault'lainen metodi. – *Filosofinen N&N lehti* 3:95, 42–48.
- Jouhki, Jukka (2015), Venäjän Ukraina ja sumea länsi. – *Media & Viestintä* 38:4, 165–186.
- Khaldarova, Irina & Pantti, Mervi (2016), Fake News: The Narrative Battle over the Ukrainian Conflict. – *Journalism Practices* 10:7, 891–901.
- Levada (2015a), Rassledovanie katastrofy “Boinga”. 27.07.2015. <http://www.levada.ru/2015/07/27/rassledovanie-katastrofy-boinga/>
- Levada (2015b), Obštšestvennoje mnenie-2015: Ježegodnik. <http://www.levada.ru/2016/08/12/televidenie-ostaetsya-tem-istochnikom-novostej/>
- Levada (2017), Obštšestvennoje mnenie-2016: Ježegodnik. <http://www.levada.ru/sbornik-obshhestvennoe-mnenie/obshhestvennoe-mnenie-2016/>
- Mid.ru (2016), Doktrina informatsionnoi bezopasnosti Rossijskoi Federatsii. 05.12.2016 http://www.mid.ru/documents/10180/2563110/Ukaz_Prezidenta_Rossiiskoi_Federatsii_ot_05122016.pdf/b579d736-cb99-46ac-b4f7-a0b6bc102ed1
- Mäkeläinen, Anni (2016), *Krim: historiapolitiikka, interventio ja suvereniteetti. Venäjän median retoriikkaa Ukrainan kriisissä*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Neumann, Iver (1996), *Russia and the Idea of Europe: A Study in Identity and International Relations*. London: Routledge.
- Nimmo, Ben (2016), Identifying Disinformation: An ABC. – *Institute for European Studies, Policy brief* 1-2/2016.
- Novikova, Anna (2014), Rossijskaja teleauditorija na poroge tsifrovizatsii: Model obštšestva v zerkale federalnyh novostei. – *Ot tsentralnogo do tsifrovogo: Televidenie v Rossii*. Red. Vlad Strukov & Vera Zvereva. Voronezh State Pedagogical University Press, 142–173.
- Oates, Sarah (2009), The Neo-Soviet Model of Media. – *Globalisation, Freedom and the Media after Communism: The Past as Future*. Eds. Birgit Beumers, Stephen Hutchings & Natalia Rulyova. London: Routledge, 37–55.
- Oittinen, Vesa (2012), Russian “Otherness” – from Chaadaev to the Present Day. – *Understanding Russianness*. Eds. Risto Alapuro, Arto Mustajoki & Pekka Pesonen. London: Routledge, 126–140.

- Oliphant, Ronald & Bozstas, Senay (2016), MH17 Investigation: Moscow denounces “biased” investigation as prosecutors say missile came from Russia. 28.9.2016, <http://www.telegraph.co.uk/news/2016/09/28/mh17-investigation-prosecutors-to-reveal-where-missile-that-down>
- Om.nl (2016), Presentation preliminary results criminal investigation MH17 28-09-2016. 28.09.2016 <https://www.om.nl/onderwerpen/mh17-vliegramp/presentaties/presentation-joint/>
- Pasti, Svetlana, Gavra, Dmitry & Anikina, Maria (2015), New News Media in Russia: What is New? – *African Journalism Studies* 36:3, 33–60.
- Persson, Emil (2015), Banning “Homosexual Propaganda”: Belonging and Visibility in Contemporary Russian Media. – *Sexuality & Culture* 9:2, 256–274.
- Pietiläinen, Jukka, Fomicheva, Irina & Resnianskaia, Liudmila (2010), Changing Media Use in Russia 1998–2008. – *Russian Mass Media and Changing Values*. Ed. Arja Rosenholm, Kaarle Nordenstreng & Elena Trubina. London: Routledge, 41–56.
- Pomerantsev, Peter & Weiss, Michael (2014), The Menace of Unreality: How the Kremlin Weaponizes Information, Culture and Money. – *The Interpreter* http://www.interpretermag.com/wpcontent/uploads/2014/11/The_Menace_of_Unreality_Final.pdf
- Pynnöniemi, Katri (2015) Propagandan ja disinformaation määrittelystä. – *Politiikasta.fi* 30.10.2015 <http://politiikasta.fi/propagandan-ja-disinformaation-maarittelysta/>
- Pynnöniemi, Katri & Rácz, András (eds.) (2016), *Fog of Falsehood: Russian Strategy of Deception and the Conflict in Ukraine*. Helsinki: Finnish Institute of International Affairs
- Schimpfoss, Elisabeth & Yablokov, Ilya (2014), Coercion or Conformism? Censorship and Self-Censorship among Russian Media Personalities and Reporters in the 2010s. – *Demokratizatsiya* 22:2, 295–312.
- Sergejev, Sergei (2014), “Zapad kak vrag” v russkoi obštšestvenno-političeskoj mysli: ot preddverija Krymskoj voiny do “lihih devjanostyh” – “Zapad kak vrag”: reanimatsija istoričeskogo mifa ili novaja realnost? Red. Karl Aimermaher & Gennadii Bordjugov. Moskva: AIRO-XXI, 12–23.
- Skillen, Laura (2016), *Russian Political Elite and Discourse on Homosexuality: Local Ontology or Counter-Hegemonic Strategy*. Brussels: Brussels School of International Relations.
- Smoleňová, Ivana (2015), *The Pro-Russian Disinformation Campaign in the Czech Republic and Slovakia: Types of Media Spreading Pro-Russian Propaganda, Their Characteristics and Frequently Used Narratives*. Prague: Prague Security Studies Institute (PSSI), <http://www.pssi.cz/publications/39-the-pro-russian-disinformation-campaign-in-the-czech-republic-and-slovakia.htm>
- Stahl, Bernd (2006), On the Difference or Equality of Information, Misinformation, and Disinformation: A Critical Research Perspective. – *Informing Science Journal* 9, 83–96.
- Vartanova, Elena & Kolomijs, Viktor (Red.) (2015), *Televidenie v Rossii. Sostojanije, tendentsii i perspektivy razvitija*. Moskva: Fakul'tet žurnalistiki MGU. https://drive.google.com/file/d/0B_IP-1f66chKIV11ZbFFXMUhrGc/view
- Vihavainen, Timo (2013), *Ryssäviha: Venäjä-pelon historia*. Helsinki: Minerva
- Voina-i-mir.ru. 5.92. Strategičeskaja maskirovka i dezinformatsija. <http://voina-i-mir.ru/article/249>
- Wahl-Jorgensen, Karin & Pantti, Mervi (2013), Ethics of Global Disaster Reporting. – *Global Media Ethics*. Ed. Stephen Ward. Oxford: Wiley-Blackwell.
- Yurchak, Alexei (2005), *Everything Was Forever, Until It Was No More: The Last Soviet generation*. Princeton: Princeton University Press.
- Zvereva, Galina (2007), Postroit matritsu: diskurs rossijskoj vlasti v uslovijah setevoi kul'tury. – *Polit.ru* 11.4.2007. <http://polit.ru/article/2007/04/11/zvereva/>